

Staatsexamen VWO
2023

tijdvak 1
maandag 8 mei
09.00 – 10.00 uur

Maatschappijleer

College-examen schriftelijk

**Voor dit examen zijn maximaal 30 punten te behalen;
het examen bestaat uit 30 meerkeuzevragen.**

Beantwoord alle vragen op het antwoordblad.

Bij de vragen 1 t/m 3 hoort geen tekst uit het bronnenboekje.

Op 10 januari 2022 werd, na een formatie van 299 dagen, het kabinet Rutte 4 door de koning benoemd en beëdigd.

- 1p 1 Het kabinet Rutte 4 maakt onderdeel uit van de parlementaire democratie, omdat:
- A** het kabinet door directe democratie aan de macht is gekomen.
  - B** ministers en staatssecretarissen verantwoording afleggen voor hun beleid aan het door het volk gekozen parlement.
  - C** ministers onderdeel zijn van de gekozen Tweede Kamer.
  - D** zij het dagelijkse bestuur van het land vormen en door het volk gekozen zijn.

Nederland is een constitutionele monarchie én een parlementaire democratie.

- 1p 2 Deze combinatie:
- A** bestaat sinds 1848 waarbij de koning onschendbaar is en de Tweede Kamer aan hem verantwoording schuldig is.
  - B** is ontstaan omdat niet alle machthebbers in een democratie worden gekozen.
  - C** is volgens de grondwet mogelijk: als het volk géén monarchie meer wil, kan de grondwet gewijzigd worden.
  - D** kan volgens de grondwet, omdat het volk ook geen keuze kan maken voor haar volksvertegenwoordigers.

De kabinetsformatie van Rutte 4 is de langste uit de parlementaire geschiedenis. Na de verkiezingen voor de Tweede Kamer volgt er in Nederland altijd een kabinetsformatie die lang kan duren.

- 1p 3 Waar heeft dat mee te maken?
- A** Door het kiesstelsel dat Nederland sinds 1917 heeft is er nooit één partij met een absolute meerderheid en moeten er coalities gesloten worden.
  - B** Er moeten Kamerleden gevonden worden die kunnen rekenen op een zo groot mogelijke steun van het kabinet.
  - C** In de grondwet is geregeld dat na verkiezingen er een formatie begint die een nieuwe volksvertegenwoordiging vaststelt.
  - D** Vanwege het districtenstelsel dat Nederland heeft kost overleg tussen personen en partijen veel tijd.

Naar aanleiding van de lange kabinetsformatie schreef de politicoloog Kemal Rijken een ingezonden stuk in NRC Handelsblad waarin hij een wijziging van de procedure van de kabinetsformatie voorstelde naar Duits model. Voor de vragen 4 t/m 8 gebruik je tekst 1 uit het bronnenboekje.

In de regels 10 t/m 14 van tekst 1 kunnen verschillende soorten partijen worden ingevuld:

	combinatie van politieke partijen		
I	1 liberaal	2 christendemocratische	5 rechts-nationalistische
II	1 socialistisch	2 liberale	4 christendemocratische
III	2 socialistische	3 groene	4 christendemocratische
IV	1 liberaal	3 groene	5 rechts-nationalistische

1p 4 Welke partijen horen bij de cijfers in de regels 10 t/m 14 van tekst 1?

- A De combinatie van politieke partijen van I.
- B De combinatie van politieke partijen van II.
- C De combinatie van politieke partijen van III.
- D De combinatie van politieke partijen van IV.

I	confessionalisme en solidariteit	liberalisme en maatschappelijk middenveld	socialisme en milieu
II	liberalisme en economische vrijheid	confessionalisme en rentmeesterschap	socialisme en gelijkwaardigheid
III	socialisme en solidariteit	liberalisme en conservatisme	confessionalisme en vrijheid
IV	socialisme en kleine overheid	confessionalisme en gedeelde verantwoordelijkheid	liberalisme en persoonlijke vrijheid

1p 5 Welke combinatie van waarden en ideologie is juist?

- A combinatie I
- B combinatie II
- C combinatie III
- D combinatie IV

- I Het 1/150e van het totaal aantal geldige stemmen dat genoeg is voor één Kamerzetel is de kiesdeler.
II In Nederland functioneert de kiesdeler als een kiesdrempel.
- 1p 6 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
  - B II is juist, I is onjuist.
  - C Beide stellingen zijn juist.
  - D Beide stellingen zijn onjuist.

- I Er is in Nederland vastgelegd wat de kiesdeler is.
II Een kiesdrempel van 5% van de behaalde stemmen op een partij is in feite de kiesdeler in Nederland.
- 1p 7 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
  - B II is juist, I is onjuist.
  - C Beide stellingen zijn juist.
  - D Beide stellingen zijn onjuist.

- In de regels 42 t/m 65 wordt de noodzaak van grondwetswijziging genoemd.
- 1p 8 Een grondwetswijziging kost veel tijd, omdat:
- A er een gekwalificeerde meerderheid in de Eerste Kamer moet instemmen en daarna volgen er nieuwe verkiezingen voor de Senaat.
  - B er nieuwe verkiezingen nodig zijn nadat de Staten-Generaal heeft ingestemd met de wijziging.
  - C er onderzoek gedaan moet worden naar de effecten van de invoering van de kiesdrempel.
  - D naast de Tweede Kamer ook het Kabinet moet instemmen.

Bij het werk van het Kabinet zijn diverse actoren betrokken. Over de spanningen die door bedrijven en organisaties worden geschapen, schreef Tom-Jan Meeus in NRC een analyse. Tekst 2 is een ingekorte versie van die bijdrage. Voor de vragen 9 t/m 11 gebruik je tekst 2 uit het bronnenboekje.

- I BBB is een one-issuepartij.
II In de regels 17 t/m 27 van tekst 2 levert Caroline van der Plas kritiek op de vierde macht.
- 1p 9 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
  - B II is juist, I is onjuist.
  - C Beide stellingen zijn juist.
  - D Beide stellingen zijn onjuist.

In de regels 37 t/m 41 van tekst 2 staat dat Caroline van der Plas schriftelijke vragen indiende.

1p 10 Bij welke taak of bij welke taken van de Tweede Kamer hoort het stellen van vragen?

- A de wetgevende en controlerende taak
- B de controlerende taak
- C de wetgevende taak
- D géén van beide taken

I De tegenstelling in de regels 51 t/m 80 van tekst 2 tussen het Kamerlid Van der Plas en de minister wordt aangeduid als 'monisme'.

II In de regels 51 t/m 80 van tekst 2 komt naar voren dat ministers onder druk worden gezet door publicaties op sociale media.

1p 11 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?

- A I is juist, II is onjuist.
- B II is juist, I is onjuist.
- C Beide stellingen zijn juist.
- D Beide stellingen zijn onjuist.

Voor de vragen 12 t/m 16 gebruik je tekst 3 uit het bronnenboekje.

In tekst 3 lees je dat de officieren van justitie middels een strafbeschikking meer zaken zelf gaan afdoen. Naast een strafbeschikking opleggen kunnen officieren van justitie ook zaken seponeren. Hieronder staan vier situaties beschreven.

I De officier van justitie heeft het te druk met belangrijker zaken.

II Er is een overvloed aan bewijs gevonden.

III De officier van justitie wil de verdachte in een later stadium alsnog vervolgen.

IV De verdachte is door veel media-aandacht al genoeg gestraft.

1p 12 In welke situatie(s) kan een officier van justitie ervoor kiezen om een zaak te seponeren?

- A I en II
- B I en III
- C I en IV
- D II en III
- E II en IV
- F III en IV

In een rechtsstaat zijn de uitvoerende, rechtsprekende en wetgevende macht verdeeld over actoren die elkaar controleren. In tekst 3 staan actoren genoemd van de uitvoerende en rechterlijke macht.

Hieronder staan verschillende combinaties van actoren verdeeld over de uitvoerende en rechterlijke macht.

	Uitvoerende macht	Rechterlijke macht
I	Politie	Openbaar Ministerie
II	Raad voor de rechtspraak	Reclassering
III	Openbaar Ministerie	Advocatuur
IV	Reclassering	Raad voor de rechtspraak

1p 13 Welke van de bovenstaande combinaties van actor en macht is juist of zijn juist?

- A I en II zijn juist, III en IV zijn onjuist.
- B I en III zijn juist, II en IV zijn onjuist.
- C I en IV zijn juist, II en III zijn onjuist.
- D II en IV zijn juist, I en III, zijn onjuist.
- E III en IV zijn juist, I en II zijn onjuist.

In regel 48 t/m 53 van tekst 3 staat: “Een strafbaar feit dat enige jaren geleden is gepleegd, eenvoudig van aard is, waarin geen slachtoffers zijn en geen sprake is van recidive, kan worden geseponeerd.”

1p 14 Welk uitgangspunt van de rechtsstaat botst met deze aanpak?

- A Er is sprake van strijd met het ne bis in idem-beginsel van verdachten.
- B Het gelijkheidsbeginsel van verdachten komt in het geding.
- C Het opportunitiebeginsel van verdachten komt in het geding.
- D Het schaaft de sociale grondrechten van de verdachten, want er is sprake van willekeur.

In de regels 39 t/m 44 van tekst 3 staat: ‘Hoe langer berechting op zich laat wachten, hoe groter de druk wordt op het vertrouwen van burgers in het functioneren van de rechtsstaat.’

1p 15 Waarom is het belangrijk dat burgers vertrouwen houden in het functioneren van de rechtsstaat?

- A Als burgers geen vertrouwen in de rechtsstaat hebben, komt er meer klassenjustitie voor.
- B Als burgers vertrouwen in de rechtsstaat hebben, neemt de legitimiteit van de wetten en regels af.
- C Als de burgers geen vertrouwen in de rechtsstaat hebben, neemt het vertrouwen in de politieke instituties toe.
- D Als de burgers vertrouwen in de rechtsstaat hebben, neemt het gezag van de overheid toe.

In tekst 3 is een maatschappelijk vraagstuk aan de orde. Het gaat hier over de vervolging en berechting door de officier van justitie. De berechting hoort in het algemeen tot de taak van de rechter.

Bij maatschappijleer worden er vier verschillende domeinen behandeld.

- 1p 16 Bij welke domeinen komt het verband tussen wetgeving en de rol van de officier van justitie naar voren?
- A de parlementaire democratie en de rechtsstaat
  - B de pluriforme samenleving en de rechtsstaat
  - C de pluriforme samenleving en de verzorgingsstaat
  - D de rechtsstaat en de verzorgingsstaat

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen daders en verdachten. In het dagelijks spraakgebruik worden deze termen nogal eens door elkaar gebruikt. Er bestaan echter grote verschillen tussen een dader en een verdachte in het strafproces. Welke uitspraak is juist?

- I Een verdachte is iemand waarvan de politie zeker weet dat deze een strafbaar feit heeft gepleegd.
  - II Een dader is iemand die door een onafhankelijke rechter schuldig geacht wordt aan een strafbaar feit.
- 1p 17 Welke uitspraak is juist of welke uitspraken zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
  - B II is juist, I is onjuist.
  - C Beide uitspraken zijn juist.
  - D Beide uitspraken zijn onjuist.

Artikel 17 van de Grondwet zegt:

“Niemand kan tegen zijn wil worden afgehouden van de rechter die de wet hem toekent.”

- 1p 18 Artikel 17 van de Grondwet is een voorbeeld van:
- A een klassiek grondrecht met horizontale werking.
  - B een politiek grondrecht met verticale werking.
  - C een sociaal grondrecht met horizontale werking.
  - D een gelijkheidsrecht met verticale werking.

Hieronder staan vijf begrippen uit de rechtsstaat en vijf situaties die bij die vijf begrippen passen.

	Begrip		Situatie
I	Recidive	U	Na vrijspraak krijgt Bart weer een dagvaarding voor dezelfde inbraak.
II	Noodweerexces	W	Bianca accepteert een voorstel van de officier van justitie.
III	Spreekrecht	X	Bruno slaat een inbreker die overlijdt aan zijn verwondingen.
IV	Transactie	Y	Bea rijdt voor de derde keer door rood licht.
V	Ne bis in idem	Z	Ben leest een emotionele verklaring voor tijdens de rechtszitting.

1p **19** Welke van de bovenstaande combinaties van begrip en situatie is juist?

- A** I-Y II-X III-Z IV-W V-U
B I-U II-Z III-W IV-X V-Y
C I-X II-Y III-U IV-W V-Z
D I-Z II-W III-Y IV-U V-X

In tabel 1 staan de vonnissen met een gevangenisstraf, taakstraf of geldboete die rechters tussen 2010 en 2020 hebben uitgesproken. Op basis van deze tabel worden de volgende stellingen geformuleerd.

- I** Rechters zijn strenger gaan straffen, want het percentage vonnissen met een maatregel is afgenomen en het percentage vonnissen met een hoofdstraf is toegenomen.
II Het percentage vonnissen met een bijkomende straf is toegenomen tussen 2010 en 2020.

1p **20** Welke stelling is juist of welke stellingen zijn juist?

- A** I is juist, II is onjuist.
B II is juist, I is onjuist.
C Beide stellingen zijn juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.

Vanaf 2018 is het zogenaamde hybride werken, dat wil zeggen behalve op de werkplek ook thuis werken, aanzienlijk toegenomen. Tekst 4 behandelt dit onderwerp. Voor de vragen 21 t/m 26 gebruik je tekst 4 uit het bronnenboekje.

In de regels 12 t/m 15 van tekst 4 wordt een aantal organisaties genoemd.

- 1p 21 Dit zijn voorbeelden van:
- A werknemersorganisaties
  - B werkgeversorganisaties
  - C vakbonden
  - D vakverenigingen
- 1p 22 Voorstellen om tot het hybride werken over te gaan maken onderdeel uit van:
- A de arbeidsinhoud
  - B de arbeidsomstandigheden
  - C de arbeidsverhoudingen
  - D de arbeidsvoorwaarden
- 1p 23 Welk begrip dien je in te vullen bij de letter X in regel 42 van tekst 4?
- A sociale ongelijkheid
  - B sociale controle
  - C sociale cohesie
  - D sociale stratificatie

In tekst 4 is een liberaal standpunt te herkennen.

- 1p 24 In welke regels van tekst 4 is dat liberale standpunt te herkennen?
- A In de regels 4 t/m 6.
  - B In de regels 19 t/m 26.
  - C In de regels 58 t/m 61.
  - D In de regels 74 t/m 78.

In de regels 26 t/m 31 van tekst 4 wordt de gebruikte onderzoeksmethode toegelicht.

- 1p 25 Op grond van deze informatie kun je vraagtekens zetten bij:
- A de betrouwbaarheid van het onderzoek.
  - B de geldigheid van het onderzoek.
  - C de kwantiteit van het onderzoek.
  - D de representativiteit van het onderzoek.
- I In grote en middelgrote bedrijven bestaat eenzelfde voorkeur voor het 'op de werkvloer' regelen van hybride werkzaamheden in de bedrijven.
- II Uit het onderzoek uit tekst 4 blijkt dat thuiswerken door de meeste leidinggevenden wordt afgekeurd.
- 1p 26 Welke stelling is juist of welke stellingen zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
  - B II is juist, I is onjuist.
  - C Beide stellingen zijn juist.
  - D Beide stellingen zijn onjuist.

De volgende vragen gaan over de maaltijdbezorgers van een groot bedrijf. Deze groep werkenden wil in aanmerking komen voor een collectieve arbeidsovereenkomst. Voor de vragen 27 t/m 30 gebruik je tekst 5 uit het bronnenboekje.

In de regels 38 t/m 41 van tekst 5 staat: “De Europese Commissie presenteerde onlangs een voorstel om platformwerkers beter te beschermen”.

- 1p 27 Wie zijn lid van de Europese Commissie?
- A de leden van het dagelijks bestuur van de Europese Unie
  - B de vakministers van alle lidstaten van de Europese Unie
  - C de verenigde regeringsleiders van de landen van de Europese Unie
  - D de volksvertegenwoordigers van de Europese Unie
- 1p 28 Bij welke Europese rechtbank kunnen de verschillende platformbedrijven proberen toch nog hun gelijk te behalen?
- A de Europese Raad
  - B het Hof van Justitie van de Europese Unie
  - C de Hoge Raad
  - D het Internationaal Strafhof

In Nederland is het voorstel van de SER interessant voor de maaltijdbezorgers. Dat adviesorgaan stelde een minimum uurtarief voor.

- 1p 29 De SER bestaat uit vertegenwoordigers van:
- A overheid, werknemers en politieke partijen
  - B politieke partijen, overheid en werkgevers
  - C werkgevers, werknemers en overheid
  - D werknemers, politieke partijen en werkgevers

- I De uitspraak van de Nederlandse rechtbank betekent een beperking van de flexibilisering van de arbeidsmarkt.
- II De plannen van de Europese Commissie zijn in strijd met de soevereiniteit van Nederland.

- 1p 30 Welke stelling is juist of welke stellingen zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
  - B II is juist, I is onjuist.
  - C Beide stellingen zijn juist.
  - D Beide stellingen zijn onjuist.